

دوره تصدی حسابرِس، توانایی غلبه بر پیش‌بینی سود صاحب‌کار و سطح اقلام تعهدی سرمایه در گردش غیرعادی

دکتر حمید حقیقت*

اکبر پروائی**

میلاذ مهرنَسب***

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی و تبیین رابطه میان دوره تصدی حسابرِس و کیفیت حسابرِس در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته است. به‌منظور عملیاتی کردن مفهوم کیفیت حسابرِس از دو نماینده اقلام تعهدی سرمایه در گردش غیرعادی و غلبه بر پیش‌بینی سود صاحب‌کار، استفاده گردیده است. دوره تصدی حسابرِس نیز در این پژوهش حداقل هفت سال در نظر گرفته شده است که متغیری مناسب در تبیین دوره تصدی حسابرِس به حساب می‌آید و همچنین این متغیر از نوع مجازی لحاظ گردیده است. جامعه مورد بررسی شامل

---

* دانشیار حسابداری دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران.

** دانشجوی دکتری حسابداری دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران.

*** دانشجوی دکتری حسابداری دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران.

نویسنده مسئول مقاله: اکبر پروائی (Email: Parvaei.a@gmail.com)

تاریخ پذیرش: ۹۶/۲/۶

تاریخ دریافت: ۹۵/۱۰/۱۸

شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران در سال‌های بین ۱۳۸۵ الی ۱۳۸۹ است. در این پژوهش از تحلیل رگرسیونی به‌منظور پردازش و تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که طول دوره تصدی حسابرِس رابطه‌ای با ارقام تعهدی سرمایه در گردش غیرعادی و معیار غلبه بر پیش‌بینی سود صاحب‌کار به‌عنوان نماینده‌های کیفیت حسابرِس ندارد.

واژه‌های کلیدی: دوره تصدی حسابرِس، کیفیت حسابرِس، ارقام تعهدی سرمایه در گردش غیرعادی، غلبه بر پیش‌بینی سود صاحب‌کار.

مقدمه

نقش اصلی فرایند گزارشگری مالی انتقال اطلاعات سودمند به‌منظور اخذ تصمیمات اقتصادی است. چارچوب مفهومی گزارشگری مالی از مربوط بودن و قابلیت اتکا به‌عنوان دو ویژگی کیفی مرتبط با محتوای اطلاعات در گزارشگری مالی نام می‌برد. کیفیت اطلاعات در گرو انعکاس شرایط واقعی واحد گزارشگر است. با توجه به نقش گواهی‌دهی حسابرسان در فرایند تهیه اطلاعات مالی قابل اتکا، توجه عموم به کیفیت حسابرِس به‌عنوان یکی از ابزارهای اصلی ارتقاء کیفیت گزارشگری مالی معطوف شده است و پژوهش‌های تجربی متعددی در این زمینه صورت گرفته است.

پژوهش‌های صورت گرفته در زمینه کیفیت حسابرِس، به‌منظور بررسی نقش حسابرسان در ارتقاء کیفیت گزارشگری مالی، رابطه بین کیفیت صورت‌های مالی حسابرِس شده و متغیرهای تأثیرگذار بر ویژگی‌های اصلی حسابرِس یعنی صلاحیت حرفه‌ای و استقلال را مدّ نظر قرار می‌دهند. یکی از متغیرهایی که به‌صورت بالقوه می‌تواند صلاحیت حرفه‌ای و استقلال حسابرِس را تحت تأثیر قرار دهد، طول دوره تصدی حسابرِس و یا رابطه حسابرِس - صاحب‌کار است.

محدود نمودن دوره تصدی حسابرِس از سوی قانون گذاران به عنوان یکی از گزینه های بهبود استقلال و کیفیت حسابرسی مطرح می شود. محدودیت های پیشنهادی بر این فرض مبتنی هستند که طولانی شدن دوره تصدی حسابرِس، موجب کاهش تردید حرفه ای حسابرِس می گردد و امکان همدستی حسابرِس با مدیریت در دست کاری نتایج مالی را افزایش می دهد. علی رغم آنکه نهادهای نظارتی در تلاشند تا با تنظیم مقرراتی بر حرفه حسابرسی و فرایند گزارشگری مالی محدودیت هایی را بر طول دوره زمانی رابطه حسابرِس - صاحب کار اعمال نمایند، اما در دنیای واقعی شواهد تجربی متناقضی در این زمینه وجود دارد.

تمرکز مطالعات پژوهشی صورت گرفته در خصوص اثر دوره تصدی حسابرِس و گردش اجباری به این سمت و سو بوده است که آیا استقلال حسابرِس و کیفیت حسابرسی تحت تأثیر دوره تصدی قرار می گیرد یا خیر. عمده مطالعات پیشین از کاهش اقلام تعهدی اختیاری به عنوان معیار کیفیت حسابرسی استفاده نموده اند و تغییر در کیفیت حسابرسی متناسب با افزایش دوره تصدی و گردش حسابرِس (با تمایز بین تغییر اجباری و اختیاری) را مدنظر قرار داده اند.

در پژوهش پیش رو با هدف بررسی اثربخشی الزام به تغییر حسابرِس از دو معیار اقلام تعهدی سرمایه در گردش غیرعادی و غلبه بر سود پیش بینی شده صاحب کار به عنوان دو معیار عملیاتی کیفیت حسابرسی استفاده شده است. همچنین تغییر در سطح کیفیت حسابرسی به موازات افزایش دوره تصدی حسابرِس مورد بررسی قرار گرفته است. با توجه به مصوبه سال ۱۳۸۶ سازمان بورس و اوراق بهادار تهران در راستای اجباری نمودن تغییر حسابرِس پس از ۴ سال، این پژوهش با استفاده از معیارهای متمایز، علاوه بر کاهش خلأ موجود در ادبیات پژوهش در این حوزه، بینش جدیدی در خصوص سودمندی این الزام در ایران ارائه نماید.

بخش بعدی به بیان مبانی نظری و ادبیات پژوهش می‌پردازد تا درکی مناسب در این حوزه فراهم گردد؛ سپس فرضیه‌های پژوهش ارائه شده و روش‌شناسی مورد استفاده به‌منظور بررسی صحت فرضیه‌های بیان می‌گردد. در نهایت پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها به بحث و نتیجه‌گیری در ابعاد پژوهش پرداخته خواهد شد.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

کیفیت حسابرسی

کیفیت حسابرسی به صورت ارزیابی بازار از احتمال کشف تحریف در سیستم حسابداری صاحب‌کار و گزارش تحریف کشف‌شده، تعریف می‌شود (دی آنجلو، ۱۹۸۱). احتمال کشف تحریف به صلاحیت حرفه‌ای حسابرس شامل توانایی‌های فنی حسابرس، روش مورد استفاده در فرایند حسابرسی و سطح نمونه‌گیری بستگی دارد و احتمال شرطی گزارش تحریفات کشف‌شده، سنجۀ ارزیابی میزان استقلال یک حسابرس از صاحب‌کار است.

استقلال حسابرس به‌عنوان توانایی حسابرس در مقابله با فشارهای وارده از جانب صاحب‌کار و سپس گزارش موارد کشف‌شده به ذی‌نفعان تعریف می‌شود (نپ، ۱۹۸۵). با توجه به تعریف، عواملی که برای حسابرس انگیزه‌هایی فراهم می‌آورد تا با صاحب‌کار سازش نماید و از گزارش موارد کشف‌شده چشم‌پوشی کند را می‌توان به‌عنوان عوامل کاهنده استقلال در نظر گرفت. یکی از متغیرهای احتمالی تأثیرگذار بر استقلال حسابرس، طول دوره رابطه حسابرس-صاحب‌کار است.

کیفیت حسابرسی و دوره تصدی

دی آنجلو (۱۹۸۱) رابطه بین حسابرس و صاحب‌کار را به یک انحصار دو جانبه تشبیه می‌کند که با توجه به انگیزه‌های اقتصادی ناشی از این رابطه انحصاری هر دو طرف انگیزه دارند تا به رابطه کاری ادامه دهند؛ به عبارت دیگر، قطع رابطه به هر دو طرف هزینه‌هایی را تحمیل خواهد کرد. حسابرس برکنار شده ثروتی معادل جریان شبه رانت صاحب‌کار (خالص

ارزش فعلی درآمدهای آتی ناشی از یک رابطه انحصاری) را از دست می‌دهد و صاحب‌کار نیز هزینه معاملاتی تغییر حسابرس و هزینه حسابرسی نخستین از قبیل آموزش حسابرس جدید را متحمل می‌شود. نتایج پژوهش‌های تجربی نیز با توجه به نرخ پایین تغییر حسابرس از وجود انگیزه‌های پیش‌گفته برای تداوم همکاری بین صاحب‌کار و حسابرس حمایت می‌کند (از جمله یافته‌های مطالعات بارتون و رابرت (۱۹۶۷)، کو و پالمون (۱۹۷۹)).

ماتز و شرف (۱۹۶۱) بر این باورند که طولانی شدن ارتباط صاحب‌کار- حسابرس می‌تواند اثر زیان‌باری بر استقلال حسابرس داشته باشد، زیرا با گذشت زمان بی‌طرفی حسابرس در مورد صاحب‌کار کاهش می‌یابد. با توجه به موارد مطرح‌شده در باره نقش حسابرسان در ارتقای کیفیت گزارشگری مالی، علاقه‌مندان به گردش اجباری حسابرس معتقدند کیفیت پایین سود با افزایش دوره تصدی حسابرس مرتبط است و افزایش رابطه حسابرس- صاحب‌کار را به‌عنوان عامل کاهنده تردید حرفه‌ای و افزایش احتمال تبانی در نظر می‌گیرند.

پیش‌بینی می‌شود که حسابرسی‌های با کیفیت، رفتار فرصت‌طلبانه مدیریت را محدود و محتوای اطلاعاتی سود را ارتقاء دهد. مدیران می‌توانند با استفاده از عدم تقارن اطلاعاتی، برای نمایش بهتر عملکرد شرکت و افزایش قابلیت پیش‌بینی سودهای آتی در ارقام تعهدی سود دست برده و به اصطلاح سود را مدیریت کنند. اعتقاد صاحب‌نظران بر این است که کیفیت حسابرسی موجب تعدیل گزارشگری متهورانه مدیریت می‌شود و سطح ارقام تعهدی اختیاری می‌تواند به‌عنوان نشانه‌ای از این تصمیمات و در تشخیص گزارشگری متهورانه مورد استفاده قرار گیرد (به‌عنوان مثال، هیلی، (۱۹۸۵)، بکر و دیگران (۱۹۹۸)). نمودار شماره ۱ چارچوب مفهومی پژوهش حاضر را نمایش می‌دهد:

برخی از نهادهای نظارتی با استناد به مفروضات مطرح‌شده، تلاش می‌کنند تا با تدوین قوانینی، طول دوره زمانی رابطه صاحب‌کار- حسابرس را محدود کنند (به‌عنوان نمونه، قانون

۱۲/ دوره تصدی حسابرِس، توانایی غلبه بر پیش‌بینی سود صاحب‌کار و سطح اقلام تعهدی سرمایه در گردش غیرعادی

سارینز آکسلی ۲۰۰۲ که گردش شرکا در مؤسسه‌های حسابرِس را اجباری نمود). در ایران نیز، طبق تبصره ۲ از ماده ۱۰ دستورالعمل مؤسسات حسابرِس معتمد سازمان بورس اوراق بهادار (مصوب ۸ مرداد سال ۱۳۸۶ شورای عالی بورس و اوراق بهادار تهران) مؤسسات حسابرِس و شرکای مسئول کار حسابرِس هر یک از اشخاص حقوقی مشمول دستورالعمل (شرکت‌های بورسی، شرکت‌های فرعی آن‌ها، شرکت‌های سهامی عام و...) مجاز نیستند بعد از گذشت چهار سال، مجدداً سمت حسابرِس مستقل و بازرِس قانونی شرکت مذکور را بپذیرند.

نمودار شماره ۱. چارچوب مفهومی

با توجه به تأثیری که خدمات حسابرسی می‌تواند در کیفیت اطلاعات مالی، تصمیم‌های اقتصادی و توزیع ثروت داشته باشد، تصمیم‌گیری در مورد اجباری ساختن تغییر حسابرس باید بر اساس ادله و شواهد تجربی کافی صورت گیرد.

مطالعات پژوهشی در زمینه کیفیت حسابرسی و دوره تصدی

بیشتر پژوهش‌ها با استفاده از سطح ارقام تعهدی صاحب‌کار به‌عنوان سنجۀ کیفیت حسابرسی، اثر گردش اجباری حسابرس بر کیفیت حسابرسی را بررسی کرده‌اند. در این مطالعات فرض می‌شود که کیفیت بالای حسابرسی تصمیمات متهورانه مدیران را تعدیل می‌کند، در نتیجه موجب کاهش ارقام تعهدی اختیاری می‌شود. نتایج پژوهش‌های صورت گرفته در این خصوص نشان می‌دهد شناخت واحد مورد رسیدگی (که با طول تصدی حسابرسی اندازه‌گیری می‌شود) به گزارش سود با کیفیت کمک کرده و عملکرد اقتصادی شرکت را بهتر منعکس می‌کند. (به‌عنوان مثال، جانسون و همکاران، (۲۰۰۲)؛ چن و همکاران، (۲۰۰۸)؛ مایرز و همکاران، (۲۰۰۳)).

مطالعات متعددی نیز بعد از سپری شدن مدت زمان مشخصی از رابطه حسابرسی-صاحب‌کار، نقطه عطفی در رفتار متغیرها مشاهده نمودند. چی و هوانگ (۲۰۰۵) دریافتند که این نقطه عطف پس از پنج سال سپری شدن از دوره تصدی حسابرسی نمایان می‌شود. یافته‌های دیویس و همکاران (۲۰۰۹) نشان می‌دهند که پس از گذشت ۱۳ تا ۱۵ سال از رابطه حسابرسی-صاحب‌کار، روند ارقام تعهدی اختیاری صعودی می‌شود. مانری و همکاران (۲۰۰۸) بیان نمودند که این نقطه عطف پس از هفت سال رخ می‌دهد، اما فقط برای صاحب‌کاران کوچک. با این حال، جانسون و همکاران (۲۰۰۲) و جنکینز و ولاری (۲۰۰۸) شواهدی مبنی بر کاهش در کیفیت گزارشگری مالی و یا کاهش در محافظه‌کاری برای دوره‌های تصدی طولانی‌تر نیافتند.

زمانی که اثر گردش حسابرِس بررسی می‌گردد، باید اثر گردش داوطلبانه حسابرِس از گردش اجباری حسابرِس متمایز گردد. **دی‌فاند و سابرامانیام (۱۹۹۸)** اثر تغییر داوطلبانه حسابرِس را مورد بررسی قرار دادند و دریافتند که اقلام تعهدی اختیاری در سال آخر پیش از تغییر حسابرِس و سال اول پس از تغییر حسابرِس کاهش می‌یابد که اثرات مفید گردش داوطلبانه را نشان می‌دهد. **کمران و همکاران (۲۰۰۸)** با بررسی گردش اجباری حسابرِس در ایتالیا دریافتند که بالاترین سطح مدیریت سود در دوره تصدی پس از یک گردش اجباری به وجود می‌آید، در حالی که تغییر داوطلبانه حسابرِس کیفیت سود را بهبود می‌بخشد. از سوی دیگر، **کیم و همکاران (۲۰۰۴)** با انجام پژوهشی در محیط کره جنوبی، دریافتند که سطح اقلام تعهدی اختیاری برای شرکت‌هایی با حسابرسان تسخیری (حسابرسانی که توسط نهادهای قانونی تعیین می‌شوند) به طور قابل توجهی پایین‌تر از شرکت‌هایی است که اختیار انتخاب حسابرِس دارند. **چانگ (۲۰۰۴)** نیز در تأیید یافته‌های پژوهش کیم نتیجه گرفت که گردش اجباری حسابرِس منجر به کاهش در اقلام تعهدی اختیاری شرکت‌هایی می‌شود که نیاز به گردش دارند.

نتایج پژوهش‌های صورت گرفته در زمینه بررسی دوره تصدی بر کیفیت گزارشگری مالی در ایران نیز نشان می‌دهد که با کاهش دوره تصدی حسابرِس کیفیت حسابرِس بهبود نمی‌یابد (**کرمی و بذرافشان (۱۳۸۸)**)، **مهرانی و همکاران (۱۳۹۲)**، **بزرگ اصل و شایسته‌مند (۱۳۹۰)**، **علوی طبری و همکاران (۱۳۹۰)**).

اگرچه نتایج بیشتر پژوهش‌ها بیانگر کاهش در اقلام تعهدی اختیاری در سال‌های اول تصدی است؛ اما برخی از مطالعات نیز نتیجه گرفته‌اند که بعد از سپری شدن مدت زیادی از دوره تصدی، روند بهبود کیفیت حسابرِس نزولی می‌شود. به عنوان نتیجه‌گیری می‌توان بیان

نمود که مطالعات داده کاوی به طور کلی، یافته‌های متفاوتی را در پی داشته است و شواهد اندکی در رابطه با اثر مثبت گردش اجباری حسابرس وجود دارد.

فرضیه‌های پژوهش

به منظور تبیین رابطه میان دوره تصدی حسابرس و کیفیت حسابرسی، دو فرضیه به شرح ذیل مورد بررسی قرار گرفته است:

اقدام تعهدی سرمایه در گردش غیرعادی

پژوهش‌های زیادی از اقدام تعهدی سرمایه در گردش غیرعادی به عنوان نماینده‌ای از مفهوم کیفیت حسابرسی استفاده کرده‌اند. به عنوان مثال، **فرانکل و همکاران (۲۰۰۲)** بیان می‌کنند زمانی که اقدام تعهدی غیرعادی در طول چند دوره‌ای افزایش یابد، این موضوع نشان‌دهنده مدیریت سود انجام گرفته شده توسط شرکت است؛ به عبارت دیگر با افزایش طول رابطه حسابرس-صاحب‌کار به عنوان عامل کاهنده تردید حرفه‌ای و افزایش احتمال تبانی، استقلال حسابرس و دقت در رسیدگی‌های حسابرسی کاهش یافته و این موضوع موجب افزایش در اقدام تعهدی غیرعادی (از طریق مدیریت سود) و در نهایت منجر به کاهش در کیفیت حسابرسی می‌شود. در نتیجه فرضیه نخست به شرح زیر تبیین می‌شود:

فرضیه اول: دوره تصدی طولانی مدت حسابرس بر اقدام تعهدی سرمایه در گردش غیرعادی، تأثیر معناداری دارد.

غلبه بر سود پیش‌بینی شده

غلبه بر سود پیش‌بینی شده نیز ریشه در مفهوم مدیریت سود دارد، به این معنی که مدیریت واحد مورد حسابرسی اقدام به تحریف سود در جهت غلبه بر سود پیش‌بینی شده می‌کند (**منون و ویلیامز، ۲۰۰۴**)؛ به عبارت دیگر، با افزایش طول دوره تصدی حسابرس، استقلال حسابرس و دقت در رسیدگی‌های حسابرسی کاهش یافته و این موضوع خود را به شکل مدیریت سود

۱۶/ دوره تصدی حسابرس، توانایی غلبه بر پیش‌بینی سود صاحب‌کار و سطح افلام تعهدی سرمایه در گردش غیرعادی

به‌منظور غلبه بر سود پیش‌بینی شده نمایان می‌سازد و در نهایت منتهی به کاهش کیفیت حسابرسی می‌شود؛ بنابراین فرضیه دوم به شرح زیر تبیین می‌شود:

فرضیه دوم: دوره تصدی طولانی‌مدت حسابرس بر احتمال غلبه مدیریت بر سود پیش‌بینی شده، تأثیر معناداری دارد.

روش‌شناسی پژوهش

با توجه به اینکه نتایج تحقیق در راستای توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص، می‌تواند برای طیف وسیعی از استفاده‌کنندگان مفید باشد، یک تحقیق کاربردی به حساب می‌آید. از آنجایی که پژوهشگر پس از وقوع رویدادها به بررسی موضوع می‌پردازد، رویکرد مورد استفاده این پژوهش رویکرد پس‌رویدادی است (نمازی، ۱۳۷۹). به دلیل آنکه پژوهش پیشرو به بررسی وجود رابطه میان دوره تصدی حسابرس و کیفیت حسابرسی می‌پردازد، از نوع همبستگی است و از تحلیل رگرسیونی با رویکرد پنلی به‌منظور پردازش، تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شده است.

جامعه، نمونه و دوره زمانی

در ایران با تصویب دستورالعمل مؤسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس اوراق بهادار (مصوب ۸ مرداد سال ۱۳۸۶ شورای عالی بورس و اوراق بهادار) موضوع تغییر حسابرس مستقل توسط شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار مد نظر قرار گرفته است. طبق تبصره ۲ از ماده ۱۰ دستورالعمل مذکور مؤسسات حسابرسی و شرکای مسئول کار حسابرسی هر یک از اشخاص حقوقی مشمول دستورالعمل (شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار، شرکت‌های فرعی آن‌ها، شرکت‌های سهامی عام و...) مجاز نیستند بعد از گذشت چهار سال، مجدداً سمت حسابرس مستقل و بازرس قانونی شرکت مذکور را بپذیرند.

با توجه به انگیزه‌های متفاوت تغییر اجباری و اختیاری حسابرس و خارج کردن اثرات مربوط به تغییر اجباری حسابرس که از سال ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ پس از گذشت چهار سال از تصویب دستورالعمل پیش‌گفته اجرایی شد، جامعه پژوهش شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران در سال‌های ۱۳۸۵ الی ۱۳۸۹ را شامل می‌شود و سپس شرایط زیر برای تعیین نمونه اضافه می‌شود:

۱. به دلیل ماهیت خاص فعالیت، شرکت‌ها جزء شرکت‌های واسطه‌گری مالی نباشند.
  ۲. شرکت‌ها دارای وقفه معاملاتی بیش از دو ماه نباشند.
- نمونه پژوهش شامل ۱۵۳ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران است که در مجموع ۷۶۵ عدد سال-شرکت مورد استفاده قرار گرفته است.

الگوها و متغیرهای پژوهش

برای بررسی فرضیه اول پژوهش از الگوی رگرسیونی حداقل مربعات زیر، استفاده شده است:

$$\begin{aligned} AWCA_{it} = & \alpha + \beta_1 SIZE_{it} + \beta_2 LEV_{it} + \beta_3 GROWTH_{it} \\ & + \beta_4 LLOSS_{it} + \beta_5 PERFORM_{it} + \beta_6 CFFO_{it} \\ & + \beta_7 TENURE_{it} \leq 2 + \beta_8 TENURE_{it} \geq 7 + \varepsilon_{it} \end{aligned} \quad (1)$$

که در آن؛ $AWCA_{it}$: برابر است با ارقام تعهدی سرمایه در گردش غیرعادی است که به شرح ذیل محاسبه می‌گردد (بکر و همکاران، ۱۹۹۸):

$$AWCA_{it} = WC_{it} - \{ (WC_{it-1} / S_{it-1}) \times S_{it} \} \quad (2)$$

WC = (بدهی‌های کوتاه‌مدت-تعهدات جاری) - (موجودی نقد و سرمایه‌گذاری‌های کوتاه‌مدت-دارایی جاری)

WC = سرمایه در گردش غیر نقد

S = فروش

7 $TENURE_{it} \geq 7$: نوعی متغیر مجازی است. در زمانی که حسابرس دارای دوره تصدی

هفت و یا بیش از هفت سال داشته باشد برابر با یک، در غیر این صورت صفر است. **SIZE_{it}**: از طریق لگاریتم طبیعی کل دارایی‌های شرکت در پایان سال مالی اندازه‌گیری می‌شود. به این علت که شرکت‌های بزرگ دارای قدرت چانه‌زنی بالاتری هستند و به احتمال کمتر فعالیت آن‌ها از طریق ورشکسته شدن خاتمه پیدا می‌کند، از این متغیر کنترلی استفاده شده است.

LEV_{it}: از طریق تقسیم کل تعهدات بر کل دارایی‌ها حاصل می‌شود. این متغیر اثرات ریسک مربوط به سطوح بالای بدهی شرکت را کنترل می‌کند.

LLOSS_{it}: یک متغیر مجازی است. زمانی که شرکت حسابرسی شده در سال گذشته زیان گزارش کند برابر با یک است و در غیر این صورت صفر است. کنترل‌کننده این موضوع است که شرکت‌هایی که زیان مکرر گزارش می‌کنند، احتمال بالاتری برای ورشکسته شدن دارند.

CFFO_{it}: از طریق تقسیم جریان نقد عملیاتی بر کل دارایی‌ها حاصل می‌شود. کنترل‌کننده مشکلات مالی و نقدی شرکت است.

2 $TENURE_{it} \leq 2$: یک متغیر مجازی است. در زمانی که حسابرس دارای دوره تصدی دو سال و یا کمتر از آن باشد برابر با یک، در غیر این صورت صفر است. این متغیر برای کنترل کاهش احتمالی در کیفیت حسابرسی در دو سال نخست به علت فقدان شناخت مؤثر از شرکت مورد رسیدگی استفاده گردیده است.

GROWTH_{it}: برابر با تغییرات دارایی‌های نسبت به سال قبل است. از آنجا که اقلام تعهدی به احتمال زیاد با فرصت‌های رشد شرکت رابطه دارند (جانسون و همکاران، ۲۰۰۲)، از این طریق کنترل شده‌اند.

PERFORM_{it}: از طریق تقسیم سود قبل از مالیات بر کل دارایی در پایان سال مالی حاصل می‌گردد و ارقام تعهدی غیر اختیاری مربوط به **AWCA_{it}** را کنترل می‌کند. پس از برآزش و بررسی معناداری کل به بررسی متغیر مستقل این الگو ($TENURE_{it} \geq 7$) می‌پردازیم. زمانی که متغیر مذکور در سطح اطمینان در نظر گرفته شده پژوهش (۹۵ درصد) معنادار باشد و دارای رابطه مثبت با متغیر وابسته (**AWCA_{it}**) باشد، فرضیه نخست قبول می‌گردد.

به منظور بررسی فرضیه دوم پژوهش از الگوی رگرسیونی لجستیک ارائه شده توسط **منون و ویلیامز (۲۰۰۴)** به شرح زیر استفاده شده است:

$$Y = \alpha + \beta_1 LEV_{it} + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_3 MKTVAL_{it} + \beta_4 TENURE_{it} \leq 2 + \beta_5 TENURE_{it} \geq 7 + \varepsilon_{it} \quad (3)$$

به طور کلی، مطالعات گذشته در رابطه با غلبه بر سود پیش‌بینی شده به سه مبنای اشاره کرده‌اند: (۱) شرکت‌ها اغلب از گزارش زیان ممانعت می‌کنند (۲) شرکت‌ها گرایش به افزایش در سود خود نسبت به سال گذشته دارند، حتی اگر مقدار آن نیز ناچیز باشد (۳) بیشتر شرکت‌ها بر پیش‌بینی تحلیلگران غلبه می‌کنند (هاین، ۱۹۹۵).

Y_{it}: نشان‌دهنده معیار غلبه یا عدم غلبه سود پیش‌بینی شده توسط شرکت مورد حسابرسی است. در الگوی مذکور از مبنای اول برای عملیاتی کردن مفهوم غلبه بر سود پیش‌بینی شده استفاده شده است که به شکل دو متغیر وابسته به این شرح تعریف می‌گردد:

BEATS_BE_{it}: یک متغیر مجازی است. زمانی که سود کمتر از دو درصد کل دارایی‌ها باشد، برابر است با یک، در غیر این صورت صفر است.

MISSES_BE_{it}: یک متغیر مجازی است. زمانی که زیان کمتر از دو درصد کل دارایی‌ها باشد برابر است با یک، در غیر این صورت صفر است.

MKTVAL_{it}: از طریق لگاریتم طبیعی ارزش بازار سهام اندازه‌گیری می‌شود.

پس از برآزش مدل‌های مذکور زمانی که متغیر $TENURE_{it} \geq 7$ در سطح اطمینان در نظر گرفته شده پژوهش (۹۵ درصد) معنادار باشد و دارای رابطه مثبت با متغیر وابسته غلبه بر سود پیش‌بینی شده ($BEATS\_BE_{it}$) و دارای رابطه منفی با متغیر عدم غلبه بر سود پیش‌بینی شده ($MISSES\_BE_{it}$) باشد، فرضیه دوم قبول می‌گردد.

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی

از آنجا که نمونه مورد استفاده در پژوهش برای هر دو فرضیه مشابه است، آمار توصیفی برای کلیه متغیرها به شرح جدول شماره ۱ ارائه گردیده است. همان‌طور که بیان گردید متغیر مستقل دوره تصدی حداقل ۷ سال ($TENURE_{it} \geq 7$) از نوع متغیرهای مجازی است. مطابق جدول شماره ۱، بیش‌ترین میانگین و انحراف استاندارد به ترتیب به متغیرهای اندازه ($SIZE_{it}$) و ارزش بازار ($MKTVAL_{it}$) تعلق دارد.

به‌منظور بررسی نرمال بودن متغیرهای مورد استفاده از آزمون جارکو- برا استفاده شده است. از آنجا که مقدار معناداری آزمون برای متغیرها کمتر از میزان سطح خطای پژوهش (۵٪) است، می‌توان بیان کرد که متغیرها از توزیع نرمال پیروی نمی‌کنند. البته در زمانی که تعداد داده‌ها عدد قابل توجهی باشد، نرمال بودن متغیرها اهمیت خود را از دست می‌دهد (فیلد، ۲۰۰۹) و تنها الزامی برای حذف داده‌های پرت به وجود می‌آید. در این پژوهش نیز از آنجا که تعداد داده‌ها شامل ۷۶۵ عدد سال- شرکت است، با مشکلی روبه‌رو نمی‌شویم. لازم به ذکر است که تعداد ۲۱ داده پرت حذف گردیده است.

اغلب الگوهای اقتصادسنجی که در اوایل مورد استفاده قرار می‌گرفت، بر فرض مانایی سری‌های زمانی استوار بود. بعدها که مانایی اکثر سری‌های زمانی رد شد، به کارگیری متغیرها منوط به انجام آزمون‌های مانایی گردید. از طرفی به دلیل نگرانی از وجود روند تصادفی و

رگرسیون کاذب میان متغیرهای، محققان قبل از برآورد، آزمون وجود ریشه واحد را برای متغیرها مورد بررسی قرار می‌دهند. پس قبل از برآورد مدل، برای اطمینان از ساختگی نبودن و در پی آن داشتن نتایج نامطمئن، لازم است از مانا بودن متغیرها اطمینان حاصل کرد (جباری و نورافشان، ۱۳۹۱). در این پژوهش از آزمون دیکی فولر برای بررسی مانایی متغیرها استفاده گردید که پس از بررسی نتایج آزمون، از مانایی متغیرهای پژوهش اطمینان حاصل گردید.

جدول شماره ۱. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	میانه	حداکثر	حداقل	انحراف استاندارد	چولگی	کشیدگی	جارکو- برا	معناداری
AWCA	۱۰/۷۸۵	۱۰/۷۳۵	۱۷/۱۷۸	۵/۸۵۳	۱/۶۵۴	۰/۲۲۷	۳/۳۰۲	۹/۲	۰/۰۱۰۱
SIZE	۱۳/۲۶۰	۱۳/۰۷۱	۱۸/۳۹۵	۱۰/۱۹۵	۱/۳۱۴	۰/۸۷۰	۴/۰۸۷	۱۲۹/۹	۰/۰۰۰۰
LEV	۰/۶۴	۰/۶۴۲	۲/۰۲۳	۰/۰۳۷	۰/۲۰۸	۰/۰۴۷	۹/۲۸۷	۱۳۵۶	۰/۰۰۰۰
GROWTH	۰/۱۳۷	۰/۱۱۶	۱/۳۵۷	-۰/۹۴۵	۰/۲۴۶	۰/۷۵۴	۷/۲۱۹	۶۱۹/۸	۰/۰۰۰۰
LLOSS	۰/۰۴	۰	۱	۰	۰/۱۹۷	۴/۶۶۳	۲۲/۷۴۲	۱۴۷۱۸	۰/۰۰۰۰
PERFORM	۰/۸۵۲	۰/۷۷۸	۴/۰۳۸	۰/۰۴۵	۰/۴۹۹	۱/۸۷۶	۹/۴۹۲	۱۷۳۵/۸	۰/۰۰۰۰
CFFO	۰/۱۱۷	۰/۱۱۲	۰/۷۳۷	-۰/۷۲۷	۰/۱۶۰	-۰/۰۵۸	۵/۶۳۶	۹/۲۱۴	۰/۰۰۰۰
TENURE ≤ 2	۰/۱۵۵	۰	۱	۰	۰/۳۶۲	۱/۹۰۵	۴/۶۲۷	۷,۵۲۹	۰/۰۰۰۰
TENURE ≥ 7	۰/۶۰۸	۱	۱	۰	۰/۴۸۹	-۰/۴۳۹	۱/۱۹۳	۷,۱۲۴	۰/۰۰۰۰
MKTVAL	۲/۵۸۳	۱/۸	۱۲/۱۷۵	-۷/۰۰۲	۲/۳۳۹	۱/۵۹۷	۶/۱۴۹	۶۲۸	۰/۰۰۰۰
BEATS_BE	۰/۰۶۱	۰	۱	۰	۰/۲۴	۳/۶۵۳	۱۴/۳۴۸	۵۶۸۵/۲	۰/۰۰۰۰
MISSES_BE	۰/۰۱۹	۰	۱	۰	۰/۱۳۶	۷/۱۰۸	۵۱/۵۱۹	۷۹۷۳/۹	۰/۰۰۰۰

AWCA: اقلام تعهدی سرمایه در گردش غیرعادی است، SIZE: لگاریتم طبیعی کل دارایی‌های، LEV: کل تعهدات بر کل دارایی‌ها، GROWTH: تغییرات دارایی‌های نسبت به سال قبل، LLOSS: متغیر مجازی برای شرکت‌های حسابرسی شده که در سال گذشته زیان گزارش کند، PERFORM: سود قبل از مالیات بر کل دارایی، CFFO: جریان نقد عملیاتی بر کل دارایی‌ها، TENURE ≤ 2: یک متغیر مجازی است. در زمانی که حسابرس دارای دوره تصدی ۲ سال و یا کمتر از آن باشد برابر با ۱، در غیر این صورت صفر است، TENURE ≥ 7: یک متغیر مجازی است. در زمانی که حسابرس دارای دوره تصدی ۷ و یا بیش از ۷ سال داشته باشد برابر با ۱، در غیر این صورت صفر است، MKTVAL: لگاریتم طبیعی ارزش بازار سهام، BEATS_BE: یک متغیر مجازی است. زمانی که سود کمتر از ۲ درصد کل دارایی‌ها باشد، برابر است با ۱، در غیر این صورت صفر است. MISSES_BE: یک متغیر مجازی است. زمانی که زیان کمتر از ۲ درصد کل دارایی‌ها باشد برابر است با ۱، در غیر این صورت صفر است.

نتایج آزمون فرضیه اول

در این بخش فرضیه نخست پژوهش مبنی بر اینکه دوره تصدی طولانی مدت حسابرِس با اقلام تعهدی سرمایه در گردش غیرعادی تأثیر معنادار و مثبتی دارد، مورد بررسی قرار می‌گیرد. قبل از برازش الگوی رگرسیونی، ضریب همبستگی میان متغیرها به شرح جدول شماره ۲ ارائه گردیده است. برای تعیین این موضوع که برازش الگو بهتر است پنبلی باشد یا انباشته (معمولی) از آزمونی به نام آزمون اثرات ثابت اضافی استفاده می‌گردد. این آزمون بر اساس دو آماره F و کای-دو به صورت جداگانه انجام می‌گیرد. در جدول شماره ۳ نتایج آزمون نشان داده شده است. از آنجا که در سطح خطای در نظر گرفته شده پژوهش (۵٪) هر دو آماره معنادار هستند، استفاده از الگوی پنبلی مناسب‌تر است.

جدول شماره ۲. ضریب همبستگی

متغیر	SIZE	LEV	GROWTH	LLOSS	PERFORM	CFFO	TENURE $\leq$ 2	TENURE $\geq$ 7	AWCA
SIZE	۱								
LEV	۰/۰۵	۱							
GROWTH	۰/۰۸*	-۰/۰۶	۱						
LLOSS	-۰/۱۱**	۰/۳**	-۰/۱**	۱					
PERFORM	-۰/۲**	۰/۰۵	-۰/۰۵	۰/۰۳	۱				
CFFO	-۰/۰۴	-۰/۱۸**	۰/۱۷**	-۰/۱۲**	۰/۰۵	۱			
TENURE $\leq$ 2	۰/۲۱**	-۰/۰۱	-۰/۰۳	-۰/۰۷	۰/۰۰۱	-۰/۰۲	۱		
TENURE $\geq$ 7	-۰/۱**	۰/۰۰۵	۰/۰۴	-۰/۰۳*	۰/۰۳	-۰/۰۲	-۰/۵۳**	۱	
AWCA	۰/۷۴**	۰/۰۷	۰/۰۰۰۰۴	-۰/۰۳	-۰/۰۹	-۰/۱۲**	۰/۱۷*	۰/۱**	۱

***، ** به ترتیب در سطح ۱٪ و ۵٪ معنادار است.

گام دوم در برازش بهتر الگو تعیین این موضوع است که آیا داده‌های پنبلی از نوع اثرات ثابت مناسب‌تر است یا از نوع اثرات تصادفی. آزمون مورد استفاده برای این مورد آزمون هاسمن است که بر اساس آماره کای-دو انجام می‌گیرد. جدول شماره ۳ نتایج آزمون را نشان

می‌دهد. با توجه به اینکه معناداری آزمون بیشتر از سطح خطای در نظر گرفته شده پژوهش (۵٪) است، استفاده از داده‌های پنلی اثرات تصادفی مناسب‌تر است.

در جدول شماره ۴ برازش الگوی رگرسیونی فرضیه نخست ارائه شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، الگو در سطح خطای در نظر گرفته شده پژوهش (۵٪) معنادار است. در نتیجه الگو از یک رابطه خطی پیروی می‌کند. به‌منظور بررسی فرضیه پژوهش می‌بایست به متغیر تصدّی حداقل ۷ سال ($TENURE_{it} \geq 7$) توجه کرد. از آنجا که مقدار معناداری متغیر مذکور بیشتر از سطح خطای در نظر گرفته شده پژوهش (۵٪) است می‌توان بیان کرد که میان دوره تصدّی طولانی‌مدت حسابرس و کیفیت حسابرسی تأثیر معناداری وجود ندارد؛ با مشاهده ضریب متغیر می‌توان دریافت که رابطه منفی میان دوره تصدّی طولانی‌مدت حسابرس و کیفیت حسابرسی در نمونه پژوهش وجود دارد، ولی همان‌طور که در بالا بیان گردید نمی‌توان رابطه موردنظر را به کل جامعه پژوهش تعمیم داد. به عبارت دیگر این فرضیه که با افزایش طول رابطه حسابرس-صاحب‌کار به‌عنوان عامل کاهنده تردید حرفه‌ای و افزایش احتمال تبانی، استقلال حسابرس و دقت در رسیدگی‌های حسابرسی کاهش یافته و این موضوع موجب افزایش در ارقام تعهدی غیرعادی (از طریق مدیریت سود) و درنهایت منجر به کاهش در کیفیت حسابرسی می‌شود، حمایت نمی‌گردد.

جدول شماره ۳. آزمون‌های رگرسیون

(ب) آزمون هاسمن			(الف) آزمون اثرات ثابت اضافی		
سطح	درجه	آماره	سطح	درجه	آماره
معناداری	آزادی	(کای-دو)	معناداری	آزادی	
۰/۳۳۷۸	۶	۶/۸۱۹۶	۰/۰۰۸۱	(۴/۷۲۸)	۳/۴۶۷
		دوره تصادفی	۰/۰۰۷۳	۴	۱۳/۹۸۲۹
					دوره (کای-دو)

دوره (F)

دوره (کای-دو)

۲۴ / دوره تصدتی حسابرس، توانایی غلبه بر پیش‌بینی سود صاحب‌کار و سطح اقلام تعهدی سرمایه در گردش غیرعادی

به‌منظور بررسی عدم تورش دار بودن الگو، مفروضات بنیادین رگرسیون حداقل مربعات باید مورد ارزیابی قرار گیرند. یکی از مفروضات اصلی آن عدم وجود همبستگی پیاپی میان جزء اخلال‌ها است. به‌منظور بررسی این موضوع یکی از روش‌ها بررسی آماره دورین واتسون الگو است. همان‌طور که در جدول شماره ۴ مشاهده می‌شود، مقدار آماره دورین واتسون الگو برابر با (۱/۹۷۰۵) است که این مقدار از عدم همبستگی پیاپی خبر می‌دهد. موضوع بعدی بررسی هم خطی شدید میان متغیرها است. یکی از روش‌ها آزمون عامل تورم واریانس^۲ است. زمانی که آماره مذکور کمتر از عدد ۱۰ باشد، می‌توان نتیجه گرفت هم خطی قابل اغماض است. نتایج آزمون انجام‌شده نشان می‌دهد که میزان عامل تورم واریانس متغیرها از عدد ۱۰ کمتر است، در نتیجه می‌توان ادعا کرد که هم خطی قابل اغماض است.

جدول شماره ۴. نتایج برازش الگوی فرضیه اول

$$AWCA_{it} = \alpha + \beta_1 SIZE_{it} + \beta_2 LEV_{it} + \beta_3 GROWTH_{it} + \beta_4 LLOSS_{it} + \beta_5 PERFORM_{it} + \beta_6 CFFO_{it} + \beta_7 TENURE_{it \leq 2} + \beta_8 TENURE_{it \geq 7} + \varepsilon_{it}$$

متغیر	ضریب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معناداری
C	-۱/۷۹۱۵	۰/۵۷۳۹	-۳/۱۲۱۴	۰/۰۰۱۹
SIZE	۰/۹۴۵۹	۰/۰۴۱۲	۲۲/۹۵۴۳	۰/۰۰۰۰
LEV	۰/۰۳۲۸	۰/۲۴۲۳	۰/۱۳۵۳	۰/۸۹۲۴
GROWTH	-۰/۲۰۸۹	۰/۱۶۱۵	-۱/۲۹۳۶	۰/۱۹۶۲
LLOSS	۰/۱۴۲۳	۰/۲۱۲۹	۰/۶۶۸۴	۰/۵۰۴۱
PERFORM	۰/۲۱۶۸	۰/۰۹۸۴	۲/۲۰۳۵	۰/۰۲۷۹
CFFO	-۰/۰۹۷	۰/۲۵۵۲	-۳/۸۰۱۴	۰/۰۰۰۲
TENURE ≤ 2	-۰/۰۲۸۱	۰/۱۲۹۹	-۰/۲۱۶	۰/۸۲۹۰
TENURE ≥ 7	-۰/۱۳۷۱	۰/۱۷۱۵	-۰/۷۹۹۵	۰/۴۲۴۲
ضریب تعیین	۰/۴۵۵۲	میانگین متغیر وابسته		۷/۵۲۹۶
ضریب تعیین تعدیل‌شده	۰/۴۳۹۱	آماره دورین واتسون		۱/۹۷۰۵
آماره F	۷۳/۴۳۸۰	سطح معناداری (آماره F)		۰/۰۰۰۰

برای بررسی اعتبار نتایج فرضیه پژوهش در متغیرهای وابسته و مستقل تغییراتی داده می‌شود. به منظور برازش بهتر الگوی رگرسیونی دوره تصدی حسابرسان از حداقل ۷ سال به ۵ سال کاهش می‌یابد؛ به عبارت دیگر تعداد داده‌های مربوطه افزایش و این موضوع منتهی به برازش مناسب‌تر آماری الگو می‌گردد. پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها، نتایج به دست آمده با دوره تصدی حداقل ۵ سال نیز فرضیه پژوهش را رد می‌نماید.

از طرفی به جای ارقام تعهدی سرمایه در گردش از ارقام تعهدی اختیاری الگوی جونز تعدیل شده (دجو و همکاران، ۱۹۹۵) نیز به منظور بررسی اعتبار پژوهش، استفاده گردیده است.

$$TA_{it}/A_{it-1} = \alpha(1/A_{it-1}) + \beta_1((\Delta REV_{it} - \Delta Rec_{it})/A_{it-1}) + \beta_2(PPE_{it}/A_{it-1}) + \varepsilon_{it} \quad (4)$$

که در آن:

TA_{it}: برابر است با کل تعهدی‌ها شرکت.

ΔREV_{it}: برابر است با تغییرات درآمد.

PPE_{it}: برابر است با اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات.

ΔRec_{it}: برابر است با تغییرات در حساب‌های دریافتی.

A_{it-1}: برابر است با کل دارایی‌ها شرکت است.

دوره پیش‌بینی برای الگوی جونز تعدیل شده، سال‌های ۸۲ الی ۸۴ است. پس از برازش

الگو نتایج مشابهی حاصل گردید.

نتایج آزمون فرضیه دوم

فرضیه دوم پژوهش بیان می‌کند که دوره تصدی طولانی مدت حسابرسان تأثیر معنادار و مثبتی بر احتمال غلبه مدیریت بر سود پیش‌بینی شده دارد. قبل از برازش الگوهای رگرسیونی، مشابه بررسی فرضیه نخست، ضریب همبستگی میان متغیرها به شرح جدول شماره ۵ ارائه می‌گردد.

۲۶ / دوره تصدی حسابرس، توانایی غلبه بر پیش‌بینی سود صاحب‌کار و سطح اقلام تعهدی سرمایه در گردش غیرعادی

به‌منظور بررسی فرضیه دوم پژوهش از رگرسیون لجستیک استفاده شده است. رگرسیون لجستیک برخلاف رگرسیون حداقل مربعات که دارای مفروضاتی برای خود است، از مفروضات خاصی پیروی نمی‌کند؛ به عبارت دیگر در رگرسیون لجستیک بررسی مفروضاتی مانند واریانس همسانی، همبستگی پیاپی و ... کاربرد ندارد.

نتایج برازش الگوهای فرضیه دوم در جدول شماره ۶ ارائه شده است. به‌منظور بررسی معناداری الگو در رگرسیون لجستیک از آماره آل-آر استفاده می‌شود. با مشاهده آماره مذکور در هر دو الگو، می‌توان دریافت که الگوها در سطح خطای در نظر گرفته شده پژوهش (۵٪) معنادار هستند. در صورتی که متغیر دوره تصدی حداقل ۷ سال ($TENURE_{it} \geq 7$) در الگوی «الف» معنادار و دارای رابطه مثبت با متغیر وابسته غلبه بر سود پیش‌بینی شده ($BEATS\_BE$) باشد، فرضیه پژوهش مورد پذیرش قرار می‌گیرد. با مشاهده ضریب متغیر می‌توان دریافت که رابطه منفی میان دوره تصدی طولانی‌مدت حسابرس و غلبه بر سود پیش‌بینی شده در نمونه پژوهش وجود دارد، ولی همان‌طور که نشان داده شده است نمی‌توان نتایج پژوهش را به کل جامعه تعمیم داد.

جدول شماره ۵. ضریب همبستگی

MKTVAL	$TENURE_{it} \geq 7$	$TENURE_{it} \leq 2$	SIZE	LEV	MISSES_BE	BEATS_BE	متغیر
						۱	BEATS_BE
					۱	-۰/۰۴	MISSES_BE
				۱	۰/۱۱**	۰/۱۹**	LEV
			۱	۰/۰۴	۰/۰۱	۰/۰۴	SIZE
		۱	-۰/۰۹*	۰/۰۳	۰/۰۲	-۰/۰۳	$TENURE \leq 2$
	۱	-۰/۵۳**	۰/۲۱**	-۰/۰۲	۰/۰۳	-۰/۰۱	$TENURE \geq 7$
۱	-۰/۱**	۰/۰۵	-۰/۰۱	-۰/۱۵**	-۰/۰۷	-۰/۱۴**	MKTVAL

***، ** به ترتیب در سطح ۱٪ و ۵٪ معنادار است.

به عبارت دیگر، با مشاهده مقدار معناداری متغیر مذکور در جدول شماره ۶ می‌توان بیان کرد که رابطه‌ای میان طول دوره تصدّی و غلبه بر سود پیش‌بینی شده وجود ندارد. از طرف دیگر زمانی که متغیر دوره تصدّی حداقل ۷ سال ($TENURE_{it} \geq 7$) در الگوی «ب» معنادار و دارای رابطه منفی با متغیر وابسته عدم غلبه بر سود پیش‌بینی شده ($MISSES\_BE$) باشد، فرضیه پژوهش پذیرفته می‌شود. با مشاهده ضریب متغیر می‌توان دریافت که رابطه مثبتی میان دوره تصدّی طولانی مدت حسابرس و غلبه بر سود پیش‌بینی شده در نمونه پژوهش وجود دارد، ولی نمی‌توان نتایج پژوهش را به کل جامعه تعمیم داد زیرا بر طبق جدول شماره ۶ از آنجا که در سطح خطای مورد پذیرش پژوهش (۵٪) متغیر مذکور معنادار نیست، بنابراین فرضیه دوم رد می‌گردد. به عبارت دیگر، این فرضیه که با افزایش طول دوره تصدّی حسابرس، استقلال حسابرس و دقت در رسیدگی‌های حسابرسی کاهش می‌یابد و این موضوع خود را به شکل مدیریت سود به‌منظور غلبه بر سود پیش‌بینی شده نمایان می‌سازد و در نهایت منتهی به کاهش کیفیت حسابرسی می‌شود، حمایت نمی‌گردد.

جدول شماره ۶. نتایج برازش الگوهای فرضیه دوم

$BEATS\_BE_{it} = \alpha + \beta_1 LEV_{it} + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_3 MKTVAL_{it} + \beta_4 TENURE_{it} \leq 2 + \beta_5 TENURE_{it} \geq 7 + \varepsilon_{it}$				
متغیر	ضریب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معناداری
C	-۵/۴۱۷۵	۱/۵۵۹	-۳/۴۷۴۹	۰/۰۰۰۵
SIZE	۰/۱۵۸۶	۰/۱۰۳۹	۱/۵۲۵۶	۰/۱۲۷۱
MKTVAL	-۰/۴۱۷۳	۰/۱۲۲۷	-۳/۴۰۰۸	۰/۰۰۰۷
TENURE ≥ 7	-۰/۴۹۲۶	۰/۳۷۵۷	-۱/۳۱۱۴	۰/۱۸۹۷
TENURE ≤ 2	-۰/۷۲۴	۰/۵۸۴۹	-۱/۲۳۷۷	۰/۲۱۵۸
LEV	۲/۴۹۲۹	۰/۶۶۴۵	۳/۷۵۱۵	۰/۰۰۰۲
ضریب تعیین مک فادن	۰/۱۲۰۴	خطای استاندارد الگو		۰/۲۳۶۷
آماره آل-آر	۴۱/۶۱۶۳	آماره آل-آر (معناداری)		۰/۰۰۰۰

۲۸ / دوره تصدی حسابرس، توانایی غلبه بر پیش‌بینی سود صاحب‌کار و سطح اقلام تعهدی سرمایه در گردش غیرعادی

$$\text{MISSES\_BE}_{it} = \alpha + \beta_1 \text{LEV}_{it} + \beta_2 \text{SIZE}_{it} + \beta_3 \text{MKTVAL}_{it} + \beta_4 \text{TENURE}_{it} \leq 2$$

$$+ \beta_5 \text{TENURE}_{it} \geq 7 + \varepsilon_{it}$$

متغیر	ضریب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معناداری
C	-۸/۳۵۵۵	۳/۱۰۷۲	-۲/۶۸۹۱	۰/۰۰۷۲
SIZE	۰/۰۴۷۸	۰/۱۸۳۹	۰/۲۶۰۱	۰/۷۹۴۸
MKTVAL	-۰/۱۹۳۸	۰/۱۴۹۹	-۱/۲۹۳۱	۰/۱۹۶۰
TENURE ≥ 7	۱/۹۹۶	۱/۳۴۸۹	۱/۴۷۹۷	۰/۱۳۸۹
TENURE ≤ 2	۲/۱۹۷۹	۱/۴۲۶۹	۱/۵۴۰۳	۰/۱۲۳۵
LEV	۳/۲۸۵۳	۱/۲۳۰۹	۲/۶۶۹۱	۰/۰۰۷۶
ضریب تعیین مک فادن	۰/۱۰۰۲	خطای استاندارد الگو		۰/۱۳۵۵
آماره آل-آر	۱۳/۹۴۷	آماره آل-آر (معناداری)		۰/۰۱۵۹

در این بخش به بررسی اعتبار یافته‌های پژوهش می‌پردازیم. همان‌طور که اشاره شد، به‌منظور برازش بهتر الگوی رگرسیونی می‌توان دوره تصدی حسابرس را از حداقل ۷ سال به ۵ سال کاهش داد. پس از طبقه‌بندی و تجزیه و تحلیل داده‌ها، نتایج پژوهش مجدداً وجود رابطه میان غلبه بر سود پیش‌بینی شده و طول دوره تصدی حسابرس را رد می‌کند. همان‌طور که ذکر شد، مطالعات گذشته در رابطه با غلبه بر سود پیش‌بینی شده بیان می‌کند که شرکت‌ها گرایش به افزایش در سود خود نسبت به سال گذشته دارند، حتی اگر مقدار آن نیز ناچیز باشد (منون و ویلیامز، ۲۰۰۴). در نتیجه می‌توان برای عملیاتی کردن مفهوم غلبه بر سود پیش‌بینی شده از معیارهای ذکر شده به شرح زیر استفاده کرد:

BEATS_LYR: یک متغیر مجازی است. زمانی که افزایش در سود (کاهش در زیان)

کمتر از ۲ درصد کل دارایی‌ها باشد برابر است با ۱، در غیر این صورت صفر است.

MISSES_LYR: یک متغیر مجازی است. زمانی که کاهش در سود (افزایش در زیان)

کمتر از ۲ درصد کل دارایی‌ها باشد برابر است با ۱، در غیر این صورت صفر است.

سرانجام پس از برازش الگو، نتایج مشابهی حاصل گردید.

بحث و نتیجه گیری

در رابطه با تأثیر دوره تصدی حسابررس بر کیفیت حسابرسی دو دیدگاه تقریباً متضاد وجود دارد. موافقان گردش اجباری کاهش استقلال حسابرسان را به عنوان عامل منفی و مخالفان گردش اجباری افزایش صلاحیت حرفه‌ای حسابررس را به عنوان عامل مثبت بر کیفیت حسابرسی معرفی می‌کنند. پژوهش پیش‌رو با استفاده از دو سنجۀ اقلام تعهدی سرمایه در گردش غیرعادی و معیار غلبه بر پیش‌بینی سود صاحب‌کار، اثر دوره تصدی حسابررس بر کیفیت حسابرسی را مورد آزمون قرار داده است. نتایج حاصل از بررسی آماری نشان می‌دهد که رابطه معناداری بین دوره تصدی حسابررس و کیفیت حسابرسی وجود ندارد که با برخی از مطالعات انجام‌شده در محیط ایران که بیان می‌کند دوره تصدی کیفیت حسابرسی را تحت تأثیر قرار نمی‌دهد، همسو است (به عنوان مثال، مهرانی و همکاران، ۱۳۹۲).

با توجه به نتایج به دست آمده، سودمندی دستورالعمل سازمان بورس اوراق بهادار مبنی بر محدود نمودن دوره تصدی حسابررس مسئول به چهار دوره متوالی تأیید نمی‌شود. یکی از دلایل دستیابی به این نتیجه این است که از آنجایی که این پژوهش تغییر مؤسسه حسابرسی را به عنوان متغیر مستقل انتخاب نموده است، اثر بالقوه تغییر مؤسسه حسابرسی بر استقلال حسابررس و تبعات احتمال آن می‌تواند به عنوان یک متغیر مداخله‌گر بر تعمیم نتایج پژوهش اثر گذارد. لذا، پیشنهاد می‌شود برای تمایز قائل شدن بین گردش شرکای مسئول کار در یک مؤسسه حسابرسی و تغییر مؤسسه حسابرسی، به جای تغییر مؤسسه حسابرسی (در این پژوهش)، تغییر شریک مسئول در مؤسسات حسابرسی بزرگ (با بیش از ۲۰ شریک طبق تعریف دستورالعمل سازمان بورس اوراق بهادار) به عنوان متغیر مستقل انتخاب شود.

اضافه می‌گردد انگیزه‌های تغییر حسابررس و یا تداوم همکاری با حسابررس در محیطی که گردش حسابررس اجباری است، نسبت به محیطی که محدودیت خاصی در این رابطه وجود ندارد متفاوت است و این موضوع مهم‌ترین محدودیت در پژوهش پیش‌رو است. به عبارت

دیگر، الزام سازمان بورس و اوراق بهادار تهران در مورد تغییر اجباری حسابرِس که در سال ۱۳۸۶ به تصویب رسید و از سال ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ پس از گذشت ۴ سال اجرایی گردید و عدم وجود دوره‌های کافی در شرایط تغییر اجباری حسابرِس به‌منظور ایجاد مقایسه در دو محیط محدودیتی در تبیین دقیق‌تر این پدیده است. در نتیجه آزمون تأثیر تغییر اجباری حسابرِس پس از سپری شدن دوره زمانی معقول از اجرای الزام پیش‌گفته می‌تواند به‌عنوان موضوعی برای پژوهش‌های آتی در نظر گرفته شود تا از این طریق بینش مناسب‌تری نسبت به موضوع این پژوهش ارائه کند. در صورتی که نتایج پژوهش‌ها در این زمینه نشان دهد که تغییر اجباری حسابرِس اثر معناداری بر افزایش کیفیت حسابرِس ندارد با توجه به هزینه‌های تغییر حسابرِس الزامات دستورالعمل مذکور می‌تواند مورد بازنگری قرار گیرد. ضمن آنکه تغییر اجباری حسابرِس یکی از گزینه‌های احتمالی برای ارتقای کیفیت حسابرِس است و نه تنها گزینه. وضع هرگونه الزامی در خصوص تغییر اجباری حسابرِس بایستی همراه با مصالحه بین منافع و هزینه‌ها از جمله هزینه‌های تغییر از جمله از دست رفتن هزینه‌های صرف شده برای کسب تخصص و تجربه حسابرِس مسئول و همچنین بررسی منافع حاصل از سایر گزینه‌ها نظیر تمرکز بر افزایش اندازه مؤسسات حسابرِس باشد.

یادداشت‌ها

1. Benchmarks

2. Variance Inflation Factor (VIF)

منابع

بزرگ اصل، موسی؛ شایسته‌مند، حمیدرضا (۱۳۹۰). رابطه بین مدت تصدی حسابرِس و مدیریت سود. فصلنامه بورس اوراق بهادار، ۴(۱۳)، ۲۳۳-۲۱۳.

جباری، هادی؛ نورافشان، مؤگان (۱۳۹۱). بررسی مانایی در داده‌های پنبلی. پایان‌نامه درجه کارشناسی ارشد آمار اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه فردوسی.

سازمان بورس و اوراق بهادار (۱۳۸۶). دستورالعمل مؤسسات حسابداری معتمد سازمان بورس و اوراق بهادار، مصوب ۸ مرداد ۱۳۸۶. سایت رسمی سازمان بورس و اوراق بهادار.

علوی طبری، سید حسین؛ ولی زاده، اعظم؛ اثنی عشری، حمیده (۱۳۹۰). گردش مؤسسه‌های حسابداری و کیفیت اطلاعات حسابداری. *تحقیقات حسابداری و حسابداری*، ۳(۱۱)، ۲۴-۴.

کرمی، غلامرضا؛ بذرافشان، آمنه (۱۳۸۸). بررسی رابطه بین دوره تصدی حسابرسان و گزارشگری سودهای محافظه کارانه در بورس اوراق بهادار تهران. *فصلنامه بورس اوراق بهادار*، ۲(۷)، ۸۰-۵۵.

مهرانی، ساسان؛ مرادی، محمد؛ نخعی، منصور؛ مطمئن، محسن (۱۳۹۲). نقش ویژگی‌های حسابرسان در کیفیت سود. *پژوهش‌های حسابداری مالی*، ۲(۱۶)، ۹۳-۱۰۸.

نمازی، محمد (۱۳۷۹). پژوهش‌های تجربی در حسابداری: دیدگاه روش شناختی. انتشارات دانشگاه شیراز، چاپ اول.

Alavi, H., Valizade, A., Asnashari, H. (2011). Audit firm rotation and accounting information quality. *Accounting and Auditing Research*, 11(3), 4-24 [In Persian].

Becker, C., DeFond, M., Jiambalvo, J., Subramanyam, K. (1998). The effect of audit quality on earnings management. *Contemporary Accounting Research*, 15(1), 1-24.

BozorgAsle, M., Shaiestemand, H. (2011). Relation between audit tenure and earning management. *Journal of Securities Exchange*, 13(4), 213-233 [In Persian].

Burton, J., Roberts, W. (1967). A study of auditor changes. *Journal of Accountancy*, April: S. 31-36.

Cameron, M., Prencepe, A., Trombetta, M. (2008). Earnings management, audit tenure and auditor changes: Does mandatory auditor rotation improve audit quality? *Working Paper*, Universita Bonconconi.

Chen, C., Lin, C., Lin, Y. (2008). Audit partner tenure, audit firm tenure, and discretionary accruals: Does long auditor tenure impair earnings quality? *Contemporary Accounting Research*, 25(2), 415-445.

Chi, W., Huang, H. (2005). Discretionary accruals, audit-firm tenure and audit-partner tenure: Empirical evidence from Taiwan. *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 1(1), 65-92.

Chung, H. (2004). Selective mandatory auditor rotation and audit quality: An empirical investigation of auditor designation policy in Korea, *Ph.D. Dissertation*, Purdue University.

Coe, T., Palmon, D. (1979). Some evidence of the magnitude of auditor turnover. *Working Paper*, New York University, graduate school of business administration.

- Davis, L., Soo, B., Trompeter, G. (2009). Auditor tenure and the ability to meet or beat earnings forecasts. *Contemporary Accounting Research*, 26(2), 517-548.
- DeAngelo, L.E. (1981). Auditor size and audit quality. *Journal of Accounting and Economics*, 3(2), 183-199.
- Dechow, P., Sloan, R., Sweeney, A. (1995). Detecting earnings management. *The Accounting Review*, 70(2), 193-225.
- DeFond, M., Subramanyam, R. (1998). Auditor changes and discretionary accruals. *Journal of Accounting and Economics*, 25(1), 35-67.
- Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS Introducing Statistical Method*. SAGE Publications Ltd, 3rd edition.
- Frankel, R.M., Johnson, M.F., Nelson, K.K. (2002). The relation between auditors' fees for nonaudit services and earnings management. *The Accounting Review*, 77(1), 71-105.
- Gates, S., Lowe, D., Reckers, P. (2007). Restoring public confidence in capital markets through auditor rotation. *Managerial Auditing Journal*, 22(1), 5-18.
- Gunny, K., Krishnan, G., Zhang, Y. (2007). Is audit quality associated with auditor tenure, industry expertise and fees? Evidence from PCAOB inspections. *Working Paper*, University of Colorado at Boulder.
- Hayn, C. (1995). The information content of losses. *Journal of Accounting and Economics*, 20(2), 125-53.
- Healy, P., Wahlen, J. (1999). A review of the earnings management literature and its implications for standard setting. *Accounting Horizons*, 13(4), 365-383.
- Jabari, H., Norafshan, M. (2012). Examination of Stationary on Panel Data. *Master Dissertation on Statistic*, Ferdowsi University [In Persian].
- Jenkins, D., Velury, U. (2008). Does auditor tenure influence the reporting of conservative earnings? *Journal of Accounting and Public Policy*, 27(2), 115-132.
- Johnson, V., Khurana, I., Reynolds, J. (2002). Audit-firm tenure and the quality of financial reports. *Contemporary Accounting Research*, 19(4), 637-660.
- Kaplan, S., Mauldin, E. (2008). Auditor rotation and the appearance of independence: Evidence from non-professional investors. *Journal of Accounting and Public Policy*, 27(2), 177-192.
- Karami, G., Bazerafshan, A. (2009). Examine the relationship between audit tenure and conservatism earning reporting in Tehran Stock Exchange. *Journal of Securities Exchange*. 7(2), 55-80 [In Persian].

- Knapp, M.C. (1985). Audit conflict: An empirical study of the perceived ability of auditors to resist management pressure. *The Accounting Review*, 60(2), 202-211.
- Kim, J.B., Min, C.K., Yi, C.H. (2004). Selective auditor rotation and earnings management: Evidence from Korea. *Working paper*, Available at: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.560522>
- Manry, D., Mock, T., Turner, L. (2008). Does increased audit partner tenure reduce audit quality? *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 23(4), 553-572.
- Mautz, R.K., Sharaf, H.A. (1961). *The Philosophy of Auditing*, American accounting association, Sarasota, FL.
- Mehrani, S., Moradi, M., Nakhaei, M., Motmaen, M. (2013). Auditor characteristics roles on earning quality. *Financial Accounting Research*, 16(2), 93-108 [In Persian].
- Menon, K., Williams, D.D. (2004). Former audit partners and abnormal accruals. *The Accounting Review*, 79(4), 1095-1118.
- Myers, J.N., Myers, L.A., Thomas, C.O., (2003). Exploring the term of the auditor-client relationship and the quality of earning: A case of mandatory audit rotation. *The Accounting Review*, 78(3), 779-799.
- Namazi, M. (2000). *Empirical Studies in Accounting Methodology*. Shiraz University publication, first edition [In Persian].
- Security and exchange organization (2006). *Trusted Audit firm Instruction in Tehran Stock Exchange*. Approval in 2006, available in <http://www.seo.ir> [In Persian].